אם היו עלין שלהן שחורין אסורין הוריקו מותרין וכי שחורין אמאי אסורין לימא היתר שבהן להיכן הלך א"ל מי סברת על עיקר קתני אתוספת קתני אסורין אי הכי מאי אתא רשב"ג למימר דתניא רשב"ג אומר הגדל בחיוב חייב הגדל בפטור פטור תנא קמא נמי הכי אמר כולה מתני' רבן שמעון בן גמליאל קתני לה ועד כאן לא שמעת ליה לרבן שמעון בן גמליאל דלא קא טרח אבל היכא דקא טרח בטיל ברובא וכל היכא דקא טרח בטיל ברובא והרי ליטרא מעשר טבל דקטרח וקתני ואותה ליטרא מעשר (א) עליו ממקום אחר לפי חשבון שאני גבי מעשר דאמר קרא ¹עשר תעשר וגו' (ב) והיתירא זרעי אינשי איסורא לא זרעי אינשי גופא א"ר חנינא תירתאה א"ר ינאי בצל של תרומה שנטעו ורבו גידוליו על עיקרו מותר למימרא דגידולי היתר

רש"י

אתוספת קתני. דאסורין לאכלן בשמינית דחייב לבערן אבל העיקר שרי דאמרינן היתר שבהן להיכן הלך: **הגדל בחיוב.** בשביעית חייב בביעור: **והגדל בפטור.** דזהו העיקר הגדל בששית פטור הכי נמי קאמר תנא קמא כו': פריך **כולה מתניתין ר' שמעון בן גמליאל קתני לה והכי קתני שרשב"ג אומר הגדל כו'.** ולעולם אמרי' היתר שבהם להיכן הלך: וקא מהדר גמרא (ג) לעולם ואפי' לר"ש לא אמרי' היתר שבהן להיכן הלך ועד כאן לא אמר רשב"ג הגדל בפטור פטור דאמרינן היתר שבהן להיכן הלך דלא קא בטיל היתר היכא דלא קא טרח כגון התם שירדו עליהן גשמים וצמחו מאליהן אבל היכא דקא טרח כגון הכא דנטען כדקתני שתיקנה וזרעה הואיל ועבד בה מעשה גידולין של איסור מבטלין את ההיתר והוי הכל אסור להכי מתעשר לפי כולה: **מעשר עליה לפי חשבון.** ואף על גב דקא טרח לגבי שאר גידולין: **היתירא זרעי אינשי.** דבר שהוא מתוקן רגילים בני אדם לזרוע וסגי ליה בשני מעשרות במעשר ראשון ומעשר שני אבל דבר של איסור אין רגילין בני אדם לזרוע והואיל ואיהו קא זרע באיסורא שזרעה בלא תרומה ומעשר קנסינן ליה השתא שמעשר אותו עישור שהיה לו ליתן אשתקד שלא ישתכר בכך:

תרומה

ר"ן

אם היו עלין שלהם שחורים וכו'. ומדקתני סתמא אסורין משמע שאסורין לפי כולן כפירות שביעית עצמן ואם איתא דאמרי' וכי היתר שבהן להיכן הלך לא הוי ליה למפסק ולמתני אסורין דהא אין תופסין דמיהן כשביעית עצמה שהרי אם החליף כנגד היתר שבהן אינו תופס דמיו אלא ודאי גידולין מבטלי ליה לעיקר לגמרי כאילו לא היה לפי שאף העיקר עצמו משתנה דרך גדילתו: **ועד כאן לא שמעת לרבן שמעון בן גמליאל אלא היכא דלא טרח.** כלומר אע"ג דלא מצינא למייתי סייעתא מהך מכל מקום לא קשיא לי דנהי דהכא אמרינן דגידולין לא מבטלי עיקר לגמרי הני מילי היכא דלא טרח לבטולי אבל היכא דקא טרח כי הכא דליטרא בצלים שזרעה בקרקע אתו גידולין ומבטלין עיקר לגמרי. ולא תקשי לי אמאי דכתיבנא לעיל גבי שמעתין (א) דסבירא לן דלאו אין גידולין כעיקר פשיטא דמבטלין אותו והכא אמרינן דגדל בחיוב חייב אלמא אין גידולין כעיקר ואפילו הכי קתני גדל בפטור פטור אלמא אף על פי שאין גידולין כעיקר אין מבטלין אותו דהכא היינו טעמא משום דהיתרא לא בטיל שהאיסור דרכו להתבטל ולא ההיתר ועוד דלא טרח לבטולי עיקר אלא גידולין מאליהן באו. וכדין הוא דלעיל [נז:] נמי כי בעי למפשט בעיין דבצל שעקרו בשביעית מבצל שנטעו בכרם ונעקר הכרם דמלי לדחויי שאני בצל שנטעו בכרם דלא טרח אלא דכיון דהך דיחויא לא סגי לגבי ילדה שסככה בזקנה גבי בצל שנטעו בכרם נמי לא דחי ליה. כן נ"ל: **הרי ליטרא מעשר דקטרח.** דהא טרח לבטולי עיקר בזריעה ואפילו הכי קתני אותה ליטרא מעשר עליה ממקום אחר לפי חשבון אלמא אע"ג דקא טרח היתר שבה לא בטיל דאי בטיל אמאי קתני מעשר עליה תבטל ההיא ליטרא לגבי גידולי שביעית: **שאני גבי מעשר דאמר קרא עשר תעשר את כל תבואת זרעך דהיתרא זרעי אינשי דאיסורא לא זרעי אינשי.** כלו' רחמנא אמר דאף זרעך שזרעת שהוא מתוקן כבר תחזור ותעשר דבטיל ליה עיקר לגבי גידולין ומדכתיב זרעך משמע דוקא דהיתירא דהכי ארחייהו דאנשי ובהיתרא קאמר דגידולין מבטלין עיקר אבל איסורא לאו זרעך מיקרי דלא זרעי ליה אינשי הלכך מזרעך משמע דבאיסורא לא אתו גידולין ומבטלין עיקר. וקשה בעיני דהא כל הך שקלא וטריא בדבר שאין זרעו כלה היא ומדאורייתא ליכא מידי שאין זרעו כלה דליחייב במעשר וכיון שכן היכי דייק מזרעך דגידולין שאין זרעו כלה אין מעלין את העיקר דבדאורייתא לענין מעשר לא משכחת לה ונראה בעיני דקרא אסמכתא בעלמא הוא וטעמא הוא דקיהיב למילתיה דבדין הוא דלבטיל היתר דזרעי אינשי לגבי גידולין דאיסורא משום דהוי ליה תערובת היתר באיסור ודברים שאינם שוין מבטלין הן זה את זה אבל איסורא באיסורא כליטרא מעשר טבל בגידולים דהוו איסורא אי בשביעית משום איסור שביעית אי בשאר שני שבוע משום טבל אינו בדין שתהא לה בטלה אע"פ שאין האיסורין שוין מ"מ איסור באיסור הוא ודברים שהן שוין זה לזה לגמרי אין אחד מהם מבטל את חבירו וכמו שכתבתי בפ' הנודר מן המבושל (לעיל דף נב. ד"ה וקשיא). כן נ"ל ועדיין אין דעתי נוחה וצריך אני לעשות לי רב בזה: **גופא אמר רבי חנינא תירתאה אמר רבי ינאי בצל של תרומה וכו' והא אנן תנן גידולי תרומה תרומה.** אלמא גידולין נמשכין אחר העיקר והרי הן כמותו והילך מעלין: (ב)**בגידולי גידולין קאמרינן.** כי א"ר ינאי בצל של תרומה לא שהיה הוא עצמו אלא מגידולי בצל של תרומה ומשום הכי גידולי גידולין שרו ומעלין: **הא נמי תנינא גידולי גידולין חולין.** כלומר דלא הוו תרומה מיהו טבל הוו: **טבל גידוליו מותרין בדבר שזרעו כלה.** טבל שהוקבע למעשר כגון שנתמרח בכרי ואסור לאכול ממנו עראי אם זרעו גידוליו מותרין לאכול ממנו עראי כל זמן שלא הוקבעו למעשר: **אבל דבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין אסורין.** לאכול מהן עראי אפילו קודם אותו טבל מירוח מפני אותו טבל שנתמרח כבר המעורב בהן וכל שכן גידולי גידולין של תרומה בדבר שאין זרעו כלה שאסורין: **ה"ג התם דלא רבו גידולין על עיקרו הכא דרבו גידולין על עיקרו.** כלומר כי אמרינן גבי טבל דגידולי גידולין אסורין מיירי בשלא רבו גידולי גידולין על העיקר דהיינו גידולין אבל הכא גבי בצל של תרומה מיירי כגון שרבו גידולי גידולין על הגידולין. והקשה הרשב"א ז"ל מעיקרא כי אקשי ליה תנינא גדולי גידולין חולין הוה ליה לאקשויי אדרבה היכי שרי דהא בצל אין זרעו כלה ותנן דבדבר שאין זרעו כלה גידולי גדולין אסורין ותירץ דהכי קאמר אי אמרת דבצל דנקט רבי ינאי לאו דוקא ולדמיון בעלמא נקטיה וכי קאמר מותר בדבר שזרעו כלה תנינא ומשום הכי כי אמר ליה דבדוקא נקטיה לאשמועינן אפילו דבר שאין זרעו כלה פריך ליה דלאו קושטא הוא דהא בדבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין אסורין ושני ליה דברבו גידולי גידולין על הגידולין קאמר דמותר:

הדרן עלך הנודר מן הירק

הגהות הב"ח

(א) גמ' מעשר עליה: (ב) שם היתירא זרעי: (ג) רש"י ד"ה וקא מהדר גמרא וקאמר לעולם אפילו לר"ש כו' פטור ואמרינן היתר כו' בטיל היתר אלא היכא דלא כו' מאליהן הס"ד:

תוספות

אם היו עלין [שלהן] **שחורין אסורין.** אף מה שגדלו בששית אלמא היתר דידהו פקע: **אמר ליה רב חסדא מי סברת על עיקר קתני אסורין על תוספת קתני.** אבל על עיקר מותר אם ניכר מן הגידולין: **א"ה.** דלת"ק אין איסור אלא בגידולין לכל מאי אתא למימר דתני ר"ג הגדל בחיוב חייב הגדל בפטור פטור רבן גמליאל [קאמר] אפי' עליהן שרי ואינם אסורין אלא הגדל בחיוב כלומר באיסור שביעית אבל הגדל בפטור כלומר בהיתר קודם שביעית וכגון דאין העיקר ניכר וכולו אסור מכל מקום נפקא מינה כמה שהעיקר מותר שאינו צריך שפים רק מן הגידולין: **ת"ק נמי הכי קאמר.** בתמיה דלדידך דאמרת דלת"ק אינו אוסר אלא הגידולין: **ה"ג כולה** מתניתין ר"ג [קתני לה] (ודלת"ק אינו אוסר אלא גידולין) ועד כאן לא שמיע ליה לר"ג דלא טרח אבל טרח בטל ברוב כך השיב לו רבה דסבירא ליה דהתר פקע וקאמר דר"ג נמי דאמר גדלו בפטור פטור מודה הכא בליטרא בצל שתיקנה וזרעה שהיתר שבו פקע דהתם במילתי' דר"ג לא טרח בגידולין ומאליהם הם באים הלכך לא חשיבי לבטל העיקר אבל בבצל דטרח בגידולין והחשיבם מבטלין את העיקר ואמר הר"ם דהאי טעמא דטרח ולא טרח היינו כדאמר במנחות פרק רבי ישמעאל (דף ע.) גבי הך דבצל שתיקנה דהכא דטרח בנטיעתו אבל התם בגידולין דשביעית לאו היינו נטיעתו כלו' אין הנטיעה באיסור שנעברה שביעית נטועי' ובאים משביעית אבל הכא תחלת נטיעתה [באה בשביעית] לכך מבטלין גידולין לעיקר ודבר זה מגומגם דליתא להך מילתא דר"ג גבי הך ברייתא ואם היו שחורים עליהן: **והרי ליטרא מעשר טבל.** פי' לעיל אלמא אף על גב דלא קא טרח לא קמבטלי: **שאני התם.** בכך דקאמר דמתעשר לפי כולה דאמר קרא עשר תעשר את תבואת זרעך אלמא תבואה וזורעה בעי לעשורי כל המעשרות והך נמי שתיקנה הוי סתם וזריעה דהיתירא וזרעי אבל איסור לא זרעי שאין דרך לזרוע מעשר עצמו כשאינו מתוקן לתרומת מעשר ומינה לא איירי קרא הלכך לא בטל ולא בעי לעשורי כבתחלה כיון דטרח בטלה אבל בהך ליטרא שתיקנה דהיינו כדרך שבני אדם מוציאין לזריעה יש לנו להעמיד בזה קרא דעשר תעשר שצריך לחזור ולעשר כבתחלה:

גופא אמר רבי חנינא טירשאה בצל של תרומה כו' מותר. דהוי חולין ומותר לזרים:

מסורת הש"ס

א) [דף מ: ד"ה ורבו]. ב) מכאן שייך לדף ס..

תורה אור השלם

1. עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר אֵת כָּל תְּבוּאַת זַרְעֶךָ הַיֹּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה: דברים יד כב

פירוש הרא"ש

מי סברת על עיקר קתני על תוספת קתני. ואם היה ניכר העיקר בין התוספת היה מותר ואם נתערבו באחרים אין צריך לבטל אלא התוספת והוה מצי לאקשויי מסיפא דהמכנס לתוכן דגידולי היתר מעלין את האיסור והכל מותר: **אי הכי מאי אתא רשב"ג למימר.** דתניא רשב"ג אומר הגדל בחיוב חייב והגדל בפטור פטור לא מצינו רשב"ג חולק על משנה דבצלים וגם לשון חיוב ופטור לא שייך למימר בשביעית אלא איסור והיתר וצריך לפרשו בדוחק דהכי פריך אי הכי דמפרשת דאיסור אתוספת קאי וסבר האי תנא דבנטע אחד יש איסור והיתר הא דקאמר רשב"ג גבי אילן שמקצתו עומד בארץ ומקצתו עומד חוצה לארץ דהגדל בחיוב חייב ובפטור פטור ואשמועינן דבאילן אחד יש איסור והיתר הא האי תנא נמי הכי אית ליה ומדקאמר התם רשב"ג אומר משמע דאיהו לאודויי ס"ל הכי: **ת"ק נמי ה"ק.** הא דקאמר ת"ק לאו דוקא אלא דהוזכר תחלה בכך שמעתין קרי ליה קמא: **כולה מתניתא רשב"ג קתני לה.** ודאי רשב"ג לאודויי הוא דאית ליה הך סברא וכל משנה שתמצא שני בה שאיסור והיתר גדילין במקום אחד רשב"ג קתני לה: **ועד כאן לא שמעת ליה לרשב"ג כו'.** שנייה אחרינא קא משני וה"פ הא דקשיא לך דהאי תנא דבצלים ורשב"ג אית להו חדא סברא ומדקתני רשב"ג אומר משמע דאיהו לאודויי אית ליה הך סברא ודאי רשב"ג לא סבר דהך תנא דבצלים דעד כאן לא שמעת ליה לרשב"ג דישנן לאיסור והיתר במקום אחד ולא מבטלי להדדי אלא היכא דלא טרח כגון באילן דאיירי ביה אבל בצלים דטרח לזרען קנסו חכמים על טרחו וסבירא ליה הך סברא: **ופריך מליטרא מעשר טבל.** דאע"ג דטרח לזרעה לא בטילא מדאורייתא: **עשר תעשר את כל תבואת זרעך וגו'.** שצריך לעשר את כל מה שגדל בשדה ולא ינכה מן חשבון התבואה שזרע שהיתה כבר מתוקנת דהדרא לטבלה ודוקא מתוקנת שדרך אדם לזרוע אבל איסורא דלא זרעי אינשי לא הדרא לטבלה:

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones